

A *Gendzsi tíz kötetben* (Dzsúdzsó Gendzsi, 十帖源氏) a világhírű 11. század eleji japán nagyregény, a *Gendzsi regénye* 17. században keletkezett tartalmi összefoglalója. A *Gendzsi regénye* (*Gendzsi monogatari*, 源氏物語) talán nem

6 Fittler Áron

A GENDZSI TÍZ KÖTETBEN

ismeretlen a magyar olvasók előtt, hiszen, bár régi angol nyelvű interpretációk alapján, két magyar fordítása is megjelent. (Muraszaki: *Gendzsi regénye I-III.*, ford.

Hamvas Béla, Philipp Berta, Bp., Európa, 1963, ill. Muraszaki udvarhölgy: *Gendzsi szerelmei I-III.*, ford. Gy. Horváth László, Bp., Európa, 2009.) Az elbeszélés egy rendkívül művelt udvarhölgy, Muraszaki Sikibu (紫式部) munkája, aki az akkori császár felesége, Sói császárné (csúgú Sói, 中宮彰子) mellett szolgált. A fiktív, a korabeli eseményekhez és személyekhez mégis sok szállal kötődő történet főszereplője a Császárfás Csarnok császára (Kiri-cubo tei, 桐壺帝) néven emlegetett császár fia, az arisztokratává lefokozott Gendzsi herceg, aki kivételes szépségével, modorával és sokoldalú tehetségével vívta ki környezete elismerését és szeretetét. Az ötvennégy kötetes (fejezetes) regény negyvenegy kötetében az ő élettörténetét követhetjük végig: szerelmi kapcsolatait, politikai karrierjét, az őt körülvevő világhoz való viszonyulásának változását, miközben megismerhetjük a 10–11. századi japán udvari arisztokrácia mindennapjait, szertartásait és érzésvilágát. Az utolsó tizenhárom kötet Gendzsi herceg utódainak történetét meséli el.

Muraszaki Sikibu műve már saját korában különösen nagy elismerésre tett szert, ez pedig az évek és évszázadok során csak növekedett: a 12. századtól kezdve például a korban magas irodalomnak számító vaka-költészet művelői is alapműként tekintettek a *Gendzsi regényére*, és sokat merítettek annak kifejezésvilágából, jeleneteiből és tájázbrázolásából. Ugyanekkor készült az első, a regény egyes jeleneteit ábrázoló festészeti alkotás, valamint sorra születtek kritikai-értelmező munkák. Nem sokkal keletkezése után az általános műveltség részét képezte, később pedig a költők és irodalomtudósok is oktatták tanítványaiknak. Az ilyen előadások alkalmával a történet könnyebb megismerését segítették a tartalmi összefoglalók, melyek egyik képviselője a *Gendzsi tíz kötetben*. Nevét onnan kapta, hogy tíz füzet formájú könyvben foglalja össze a regény ötvennégy kötetének tartalmát. Szerzője a jelentős költő, Nonogucsi Rjúho (野々口立圃, 1595–1669), megjelenését az 1648–1652 közötti időszakra teszik. A 17. századi Japánban elterjedt a fatablász nyomtatás, Rjúho munkája is ezzel az eljárással készült, nyomtatott formában terjedt. Ebben az időben, 1650-ben jelent meg a *Gendzsi regényének* metszetképekkel illusztrált nyomtatott változata, a *Képes Gendzsi* (*Eiri*

Gendzsi, 絵入源氏), az első ilyen kiadvány azonban nagy valószínűséggel a *Gendzsi tíz kötetben*.

Nonogucsi Rjúho a korában népszerű haikai-költészet (俳諧) és a renga (連歌), azaz láncvers művelője, ezenkívül jártas volt a vaka-költészetben és festőként is tevékenykedett. Jelen munkája metszetképeit is ő készítette. A *Gendzsi tíz kötetben* megírásának egyik fő célja feltehetően az volt, ami a legtöbb korabeli Gendzsi-összefoglalóé: a regényben szereplő vakák segítségével elmélyíteni a költők jártasságát a vaka-költészet kifejezésvilágában. A fennmaradt példányok között találni olyanokat, melyek sorközi és marginális jegyzeteket tartalmaznak. Ezek feltehetően Rjúho tanítványainak jegyzetei, melyek a költő Gendzsi-előadásai során keletkeztek, azaz minden bizonnyal maga is oktatta Muraszaki regényét. Noha a mai felfogás szerint egy prózai mű tartalmi összefoglalójának célja a történet summázata, a 16–17. századi Japánban sokkal nagyobb figyelmet fordítottak a mű szereplői által komponált költeményekre. A *Gendzsi tíz kötetben* esetében ez különösen szembetűnő, ugyanis amíg a regény prózai részét és az abban olvasható történéseket jelentősen lerövidítette, addig a műben található 795 vaka mindegyikét meghagyta, és a prózai részek is azon jeleneteket mutatják be részletesebben, melyekben verseket költöttek a szereplők. Az utolsó kötet végén ugyanakkor Rjúho családfákat közöl, ezek segítségével pedig az olvasó megismerheti a szereplők egymáshoz való viszonyát.

A *Gendzsi tíz kötetben* a vakákon kívül a történetet összefoglaló prózai szöveg esetében is nagyban támaszkodik a regény szövegére, nem túlzás azt mondani, hogy annak rövidített változata. Szó szerint idézi tehát Muraszaki művét, többnyire csak a tartalmi ugrások esetében tér el némileg attól. Például a jelen számban közölt *A Császárfás Csarnok* című kötet kezdő mondata is szó szerint a Muraszaki-regény kezdősorait vette át. Több esetben azonban a regényben egymástól távolabb eső mondatok egyes részeit kapcsolja össze, ezáltal előfordul, hogy az eredeti mondat tartalma megváltozik. Ezekben az esetekben jegyzetben tettünk említést az eltérésről. Muraszaki művének több szövegváltozata maradt fenn kéziratos másolatok formájában, a későbbi nyomtatott kiadások pedig ezen különböző szövegváltozatok alapján készültek, több esetben az eltéréseket is feltüntetik. A *Gendzsi tíz kötetben* több ritka szövegváltozatot tartalmaz.

A kimaradt vagy csak röviden említett történetrészletek megismerését némileg segítik az illusztrációk. A klasszikus irodalomban régi hagyomány volt, hogy egy művet képekkel együtt olvasnak, illetve terjesztenek, a *Képes Gendzsi*, a *Gendzsi tíz kötetben* és a *Gendzsi regényének* többi illusztrált nyomtatott kiadása is ezt a tradíciót folytatja. Rjúho munkája ugyanakkor a

bonyolult kapcsolati szálakkal átszőtt cselekmény helyett sokkal inkább a vakákra fókuszál, mintegy azokon keresztül mutatja be a szereplők lelki világát és a történeteket. A fenti sajátosságokat is figyelembe véve feltételezhető, hogy a szerző elsősorban költőknek szánta összefoglalóját.

8 Ebben a számban a regény első kötete (fejezete), *A Császárfás Csarnok* összefoglalója olvasható. Ebben a részben ismerhetjük meg a főhős apját, a Császárfás Csarnok császárat, anyját, a Császárfás Csarnok hölgyét (Kiricubo no kói, 桐壺の更衣), majd Gendzsi herceg születését és élettörténete, illetve szelleme fejlődésének elindulását. A *Gendzsi tíz kötetben* elején lévő előszóban a *Gendzsi regénye* keletkezési körülményeivel kapcsolatos, 14. század óta ismert legendát olvashatjuk. Noha valós alapja nincs, érdekes dokumentum Muraszaki regényének akkori befogadásával kapcsolatban.

MEGJEGYZÉS

A fordítás a Japán Nemzeti Irodalomkutató Intézet (Kokubungaku Kenkū Sirjókan, 国文学研究資料館) digitális adatbázisának Hacukari-gyűjteményében (Hacukari Bunko, 初雁文庫) található, 1661-ben kiadott változat alapján készült. Az illusztrációk ugyanebből a kiadványból származnak. (<https://kotenseki.nijl.ac.jp/biblio/200003385/viewer/1>)

A fordításban gömbölyű zárójelben feltüntetett szavak a forrásszöveg sorközi, illetve kicsivel szedett jegyzetei, szögletes zárójelbe a forrásban nem szereplő, de a megértés szempontjából szükségesnek tartott kiegészítéseket tettük.

FONTOSABB FELHASZNÁLT IRODALOM

Abe Akio – Akijama Ken – Imai Gen'e – Szuzuki Hideo: *Sinpen nihon kotenbungaku zensū 20. Gendzsi monogatari 1.* (阿部秋生 秋山虔 今井源衛 鈴木日出男 新編日本古典文学全集20『源氏物語』1). Tokió, Sógakkan, 1994.

Gendzsi monogatari 1. A szöveget gondozta és jegyzetekkel ellátta: Janai Sigesi – Murofusi Sinszuke – Óasza Júdzsi – Szuzuki Hideo – Fudzsi Szadakazu – Imanisi Júicsiró (柳井滋・室伏信助・大朝雄二・鈴木日出男・藤井貞和・今西祐一郎校注『源氏物語』一). Tokió, Ivanami Soten, 2017.

Simizu Fukuko: *Dzsúdzsō Gendzsi no honbun to kaku hanpon – Vaka no ibun to kaisaku no mondai* (清水婦久子「『十帖源氏』の本文と各種版本 和歌の異文と解釈の問題」). In.: Itó Tecuja szerk.: *Kaigai Heian bungaku kenkū dzsánaru 6.* (伊藤鉄也編『海外平安文学研究ジャーナル 6.0』Tokió, Itó Tecuja, 2017, 11–28.

Sirai Josio – Nakao Jukari szerk., a szöveget gondozta az Ogi Nabesima Bunko Kenkūikai: *Szaga Daigaku Fuzoku Tosokan Ogi Nabesima Bunko zō Dzsúdzsō Gendzsi. Rjúho dzsihicu kakiirebon. Honkoku to kaiszecu* (白石良夫・中尾友香梨編 小城鍋島文庫研究会校訂『佐賀大学附属図書館小城鍋島文庫蔵十帖源氏立圃自筆書入本』【翻刻と解説】). Tokió, Kaszama Soin, 2018.